

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 4 oktober 2007

Mål nr

B 2693-07

KLAGANDE

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

MOTPART

CA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat PH

SAKEN

Grov misshandel

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Övre Norrlands dom den 4 juni 2007 i mål B 307-07

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på det sättet att det antal timmar under vilka CA skall utföra ungdomstjänst fastställs till etthundratio (110) samt att påföljden till en tid av fem (5) timmar skall anses verkställd genom det frihetsberövande som CA undergått såsom anhållen.

För försvaret av CA i Högsta domstolen tillerkänns PH ersättning av allmänna medel med tretuseniohundrasextio (3 960) kr för arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 792 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen skall döma CA till villkorlig dom och samhällstjänst.

CA har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Genom hovrättens i den delen inte överklagade dom är det avgjort att CA gjort sig skyldig till misshandel. Brottet har bestått i att CA gemensamt och i samförstånd med i vart fall två kamrater har misshandlat en man genom att utdela slag och knäa honom så att han har fallit till marken och när han blivit liggande utdelat ett flertal slag, stampningar och sparkar som medfört ömhet, smärta, sårskador, svullnad, underhudsblödningar, näsbensfrakturer, hjärnskakning och tandskador.

Som hovrätten funnit är brottet att bedöma som grov misshandel. CA var vid gärningstillfället 16 år och har, såvitt känt, inte gjort sig skyldig till annan brottslighet. Frågan i Högsta domstolen är vilken påföljd som brottet skall föranleda.

Av utredningen i målet framgår att CA saknar vårdbehov, varför ungdomsvård inte är någon lämplig påföljd. Valet av påföljd står därmed i första hand mellan ungdomstjänst och villkorlig dom i förening med böter eller samhällstjänst.

Enligt 32 kap. 2 § brottsbalken får den som är under tjuogoett år och som begått brott dömas till ungdomstjänst, om den unge samtycker och påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Den som döms till ungdomstjänst skall åläggas att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst tjuogo och högst etthundrafemtio timmar. Den som är över arton år får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det. Av paragrafens tredje stycke framgår att rätten får döma till ungdomstjänst endast om påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl att döma till ungdomsvård.

I motiven till 32 kap. 2 § brottsbalken framhålls att ungdomstjänst ofta är en lämpligare påföljd än villkorlig dom för ungdomar under arton år, bl.a. mot bakgrund av ungdomstjänstens pedagogiska och vägledande inslag. Det anges vidare bl.a. att ungdomstjänst normalt bör väljas som påföljd framför villkorlig dom, men att detta inte gäller om en mer ingripande påföljd

fordras, samt att det är lämpligast att ungdomstjänst vanligtvis inte kommer i fråga för brottslighet med ett straffvärde, med beaktande av bl.a. 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken, som överstiger fängelse i ett år (prop. 2005/06:165 s. 74 ff.). Bestämmelsen i 29 kap. 7 § om den s.k. ungdomsrabatten nämns däremot inte i detta sammanhang (jfr a. prop. s. 132).

Det kan konstateras att bestämmelsen i 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken om betydelsen för straffvärdet av den tilltalades uppenbart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga i praktiken sällan behandlas särskilt av domstolarna när det fastställs hur högt straffvärde en gärning har. I stället görs en allmän bedömning av vilken strafflindring som den tilltalades ungdom bör föranleda. Därvid åberopas ofta bara 29 kap. 7 § brottsbalken, men ibland också 29 kap. 3 § första stycket 3 (se t.ex. NJA 2005 s. 690 och s. 878; se även Munck i Festskrift till Nils Jareborg, 2002, s. 503 ff.).

Det är en i Sverige sedan länge tillämpad princip att straffrättsliga ingripanden mot unga anpassas efter den unges brist på mognad, begränsade erfarenheter och särskilda förhållanden. En användning av enbart straffvärdet – låt vara med beaktande enligt 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken av den unges brist på mognad – som utgångspunkt för bedömningen av om ungdomstjänst skall anses utgöra en tillräckligt ingripande påföljd för brottet skulle emellertid kunna få till konsekvens att utrymmet för ungdomstjänst som påföljd skulle bli mindre ju yngre lagöverträdaren är. (Jfr Borgeke och Månsson i SvJT 2007 s. 181 ff.)

I lagmotiven anges att det högsta antalet timmar ungdomstjänst bör kunna användas då brottets "straffvärde" efter beaktande av bl.a. den s.k. ungdomsrabatten motsvarar sex månaders fängelse (prop. 2005/06:165 s. 75 f.). Det skulle kunna få effekten att det inte blir möjligt att använda hela skalan upp till 150 timmar ungdomstjänst för de yngsta lagöverträdarna, eftersom straffnedsättningen i praktiken brukar vara större ju yngre lagöverträdaren är. Detta kan illustreras med följande exempel. Ett brott som, efter beaktande av 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken, bedömts ha ett straffvärde på tolv månader i ett visst fall och som för en artonåring av domstolen bedöms förskylla ett straff motsvarande sex månaders fängelse skulle kunna medföra påföljden ungdomstjänst 150 timmar för denne. För en sextonåring skulle samma gärning kunna komma att anses motsvara fyra månaders fängelse med 110 timmars ungdomstjänst som påföljd. Skulle brottet däremot bedömts ha ett straffvärde av t.ex. 14 månader, skulle 18-åringen vanligtvis inte komma ifråga för ungdomstjänst, men inte heller 16-åringen trots att det antal månader fängelse som gärningen skulle kunna anses förskylla, liksom det häremot svarande antalet timmar ungdomstjänst, förmodligen skulle anses underskrida sex månader respektive 150 timmar.

Det kan anmärkas att det vid bedömningen av om en påföljd med föreskrift om samhällstjänst kan anses vara tillräckligt ingripande har ansetts naturligt att presumptionen för fängelse vid straffvärden om ett år eller däröver inte är tillämplig i de fall straffet skall bestämmas till under ett år med stöd av 29 kap. 7 § brottsbalken (jfr NJA 2000 s. 314).

Slutsatsen är att utgångspunkten för bedömningen av om ungdomstjänst kan anses utgöra en tillräckligt ingripande påföljd bör vara att det fängelsestraff

som den tilltalade skulle ha dömts till i det särskilda fallet, om fängelse hade valts som påföljd, inte överstiger sex månader.

Av utredningen om CA och hans personliga förhållanden framgår att ungdomstjänst skulle vara en lämplig påföljd. CA har samtyckt till att utföra ungdomstjänst.

Straffvärdet för gärningen, om den hade begåtts av en vuxen person, är fängelse i omkring 16 månader. Om CA hade dömts till fängelse skulle straffets längd ha bestämts till fyra månader.

Ungdomstjänst får, med beaktande av samtliga omständigheter i målet, anses vara en tillräckligt ingripande påföljd. Ungdomstjänsten bör pågå under 110 timmar. Påföljden bör med tillämpning av 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken anses verkställd med fem timmar med anledning av att CA varit anhållen under tiden den 29 november – den 1 december 2006.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Leif Thorsson, Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff (referent) och Gudmund Toijer
Föredragande revisionssekreterare: Lena Råssjö